

Nr 44

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till politiska partier jämte motioner.

Proposition nr 174, i vilken Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 5 november 1965 framlagt förslag om statsbidrag till politiska partier, har hänvisats till statsutskottet i vad den avser anvisande av anslag och i övrigt till konstitutionsutskottet.

I anledning av propositionen har väckts följande motioner:

- 1) de likalydande motionerna I: 815 av herrar *Adolfsson* och *Werner* samt II: 971 av herr *Hermansson*;
- 2) de likalydande motionerna I: 816 av herr *Torsten Andersson m. fl.* och II: 970 av herr *Hedlund m. fl.*;
- 3) de likalydande motionerna I: 817 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 967 av herr *Bohman m. fl.*;
- 4) de likalydande motionerna I: 818 av herr *Lundström m. fl.* och II: 972 av herr *Ohlin m fl.*;
- 5) de likalydande motionerna I: 819 av fru *Segerstedt Wiberg* och II: 969 av herr *Hamrin* i Jönköping;
- 6) motionen II: 961 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Persson* i Heden;
- 7) motionen II: 962 av herrar *Rubin* och *Sjöholm*;
- 8) motionen II: 966 av herrar *Antonsson* och *Dahlgren*;
- 9) motionen II: 968 av herr *Carlshamre* och fröken *Ljungberg*; samt
- 10) motionen II: 973 av herrar *Wedén* och *Ståhl*.

Av dessa motioner har de vid 2) och 8) hänvisats endast till konstitutionsutskottet, medan de övriga delats mellan konstitutions- och statsutskottet efter samma grund som tillämpats beträffande propositionen.

Slutligen har jämlikt 18 § 2 mom. riksdagsstadgan till konstitutionsutskottet överlämnats de under den allmänna motionstiden väckta, likalydande motionerna I: 218 av herrar *Källqvist* och *Thorsten Larsson* samt II: 273 av herr *Ullsten m. fl.*, vilka motioner först blivit hänvisade till bankoutskottet.

I detta utlåtande återger utskottet till en början propositionens innehåll med undantag för ett avsnitt avseende motioner om partistöd, där de ovan nämnda motionerna I: 218 och II: 273 behandlas ävensom vissa motioner

rörande statsbidrag till partiernas riksdagskanslier. Därefter beröres i ett särskilt avsnitt i utlåtandet den sistnämnda frågan, om partikanslierna, vilken numera blivit föremål för riksdagsbeslut. I ett därpå följande avsnitt lämnas en redovisning av de i samtliga ovannämnda motioner framställda yrkandena och en kortfattad redogörelse för de motiveringar, som anförts av motionärerna.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att politiskt parti, som är representerat i riksdagen och fortlöpande bedriver opinionsbildande verksamhet bland sina medlemmar och bland allmänheten, skall få statsbidrag. För statsbidrag skall ytterligare fordras att partiet i det senaste andrakammarvalet fått minst ett mandat och minst två procent av de i hela riket avgivna giltiga rösterna. Bidrag skall enligt förslaget utgå till varje bidragsberättigat parti med 60 000 kr. per riksdagsmandat och år. Bidragen skall inte vara förknippade med några villkor eller någon kontroll beträffande användningen.

Det nya bidragssystemet skall tillämpas fr. o. m. kalenderåret 1966. Kostnaderna för detta år beräknas till ungefär 23 milj. kr.

Inledning

I propositionen anföres inledningsvis följande.

Frågor om statligt stöd till politisk verksamhet har under senare år aktualiserats i olika sammanhang. År 1964 ändrades statsbidragssystemet för ungdomsorganisationer så att de demokratiska partiernas ungdomsorganisationer numera får statsbidrag som de kan använda efter gottfinnande. Samma år infördes i vallagstiftningen bestämmelser om ersättning av statsmedel till partier med representation i riksdagen för valsedelskostnader vid allmänna val av rikskaraktär. I motioner till årets riksdag har framförts yrkanden som siktar till att väsentligt utvidga statens ekonomiska stöd till politisk verksamhet både i och utanför riksdagen.

Pressutredningen¹, som tillkallades på hösten 1963 för att undersöka tidningspressens utveckling under efterkrigstiden och dess nuvarande situation, redovisade i mars 1965 resultatet av sitt arbete i betänkandet *Dagstidningarnas ekonomiska villkor* (SOU 1965: 22). Utredningen föreslår ett statligt presstöd i den formen att bidrag tilldelas de i riksdagen representerade politiska partierna för att användas till stöd åt tidningar. Syftet med pressstödet är enligt utredningen att garantera fortsatt konkurrens på tidnings-

¹ Landshövdingen Ingvar Lindell, ordförande, direktören Gustaf Ander samt riksdagsledamöterna John A. Ericsson, Nils G. Hansson och Birger Lundström.

marknaden och säkerställa en fri och mångsidig samhällsdebatt genom pressen.

Betänkandet har remissbehandlats. Yttranden har inkommit från hovrätten över Skåne och Blekinge, statskontoret, ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, poststyrelsen, Svenska tidningsutgivareföreningen, Publicistklubben, Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska journalistförbundet, Folkpartiets ungdomsförbund och Sveriges konservativa studentförbund.

Remissinstanserna har tagit upp ett flertal problem av principiell innebörd. I anslutning till ett särskilt yttrande av en ledamot av pressutredningen har från ett par håll framförts tanken att man i stället för det av pressutredningen föreslagna systemet skulle införa ett allmänt partistöd till politiska partiers opinionsbildande verksamhet.

Nuvarande förhållanden

Staten ger för närvarande inte några bidrag till de politiska partiernas allmänna opinionsbildande verksamhet. Däremot har riksdagen under efterkrigstiden i samband med folkomröstningar anslagit medel till enskild upplysningsverksamhet genom propagandakommittéer. Inför 1955 års folkomröstning i högertrafikfrågan anvisades 2 milj. kr. och inför 1957 års folkomröstning i pensionsfrågan 6 milj. kr. för sådana ändamål.

De demokratiska partiernas ungdomsorganisationer åtnjuter statsbidrag för sin allmänna verksamhet enligt kungörelsen den 4 juni 1964 (nr 510) om statsbidrag till vissa ungdomsorganisationers centrala verksamhet. Statsbidrag kan enligt kungörelsen utgå endast till organisation, som 1) är uppbyggd och fungerar enligt vedertagna demokratiska principer samt öppet tar ställning för demokratin, 2) bedriver en till kamratskap fostrande verksamhet och 3) har minst 3 000 medlemmar i åldern 12—25 år. Bidragets storlek beror bl. a. på antalet medlemmar och antalet lokalavdelningar inom organisationen. Bidragsberättigad organisation är skyldig att avlämna verksamhetsberättelse till skolöverstyrelsen, som även i övrigt utövar en viss kontroll. Någon kontroll beträffande medlens användning förekommer dock inte. Ingenting hindrar enligt kungörelsen en politisk ungdomsorganisation som åtnjuter statsbidrag att utnyttja bidraget exempelvis för upplysning och politisk propaganda.

För budgetåret 1965/66 har anslagits sammanlagt 3 666 000 kr. till 41 ungdomsorganisationer av olika slag. De demokratiska partiernas ungdomsorganisationer har fått: Högerens ungdomsförbund 105 000 kr., Centerns ungdomsförbund 220 000 kr., Folkpartiets ungdomsförbund 85 000 kr. och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund 200 000 kr.

Vallagstiftningen räknar med att väljarna vid både riksdagsval och kommunalval skall kunna förfärdiga egna valsedlar, och när val förrättas skall i vallokalerna finnas tillgängliga blanketter för detta ändamål. I praktiken använder sig emellertid väljarna så gott som uteslutande av de färdigtryckta valsedlar som de politiska partierna brukar tillhandahålla såsom en serviceåtgärd och som ett led i sin propaganda.

Enligt 97 § lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, 60 a § kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) samt kungörelsen den 21 maj 1964 (nr 395) om gottgörelse för kostnader för valsedlar är partier, som är representerade i riksdagen, berättigade till ersättning av statsmedel för sina kostnader för framställning — däremot inte för distribution — av valsedlar vid andrakammarval, landstingsmannaval och val till stadsfullmäktige i städer som inte deltar i landsting. I princip ersätts de verkliga kostnaderna. Ersättningen är emellertid maximerad till sex kronor per 1 000 valsedlar, och den får inte heller avse fler valsedlar än som motsvarar fem gånger sammanlagda antalet vid valet röstberättigade.

I anslutning till 1964 års andrakammarval fick partierna gottgörelse för valsedelskostnader med följande belopp: högerpartiet 138 853: 60 kr., centerpartiet 134 262: 68 kr., folkpartiet 123 073: 28 kr., socialdemokratiska partiet 152 860: 74 kr. samt kommunistiska partiet 86 772 kr.

Förslaget till presstöd genom partiernas förmedling

Pressutredningen har föreslagit ett statligt presstöd på 25 milj. kr. per år som skall förmedlas till tidningarna av de politiska partierna. Bidragstagare skall vara de politiska partierna. Såsom villkor för att ett parti skall få bidrag för pressändamål skall enligt förslaget gälla att partiet är representerat i riksdagen och har erhållit mandat i två på varandra följande andrakammarval.

Beräkningen av bidragens storlek har föreslagits skola ske med utgångspunkt i partiernas genomsnittliga röstandel vid de två senaste ordinarie andrakammarvalen. Bidragsbeloppen skall alltså stå i relation till partiernas styrka hos väljaropinionen. Samtidigt har utredningen genom föreskrifter om en genomsnittsberäkning baserad på utfallet i två val velat förebygga att tillfälliga förskjutningar i röstetalen påverkar partiernas ekonomiska resurser för opinionsbildning.

Enligt förslaget skall bidragen förvaltas av partiägda tidningsstiftelser eller andra liknande, juridiskt fristående organ. Fondering av bidrag hos förvaltningsorganen skall vara tillåten inom vissa angivna gränser.

Beträffande användningen av bidragsmedlen har utredningen i övrigt inte tänkt sig någon annan inskränkning i partiernas eller förvaltningsorganens dispositionsrätt än att bidragen får användas endast till att bistå

utgivare av tryckt periodisk skrift som utkommer med minst fyra nummer per kalenderår.

Den enda kontroll som skall förekomma inom systemets ram är enligt förslaget en årlig revision av två auktoriserade revisorer, varav den ene skall utses av bidragsmyndigheten och den andre av vederbörande parti.

Pressutredningens förslag bör ses mot bakgrunden av de undersökningar som utredningen gjort beträffande bl. a. strukturförändringarna inom den svenska dagspressen under efterkrigstiden. Strukturutvecklingen har enligt utredningen lett till en kraftig begränsning av konkurrensen på tidningsmarknaden. Utredningen tror inte att det i längden är möjligt att utan samhällliga stödåtgärder bevara den konkurrens mellan ett stort antal tidningsföretag, som är en nödvändig förutsättning för en allsidig nyhetsförmedling och differentierad åsiktsbildning. Direkta bidrag till tidningar i konkurrensmässigt underläge är, efter vad utredningen funnit, den enda effektiva formen för ett samhälligt presstöd. En sådan bidragsgivning kan emellertid av naturliga skäl inte anförtros ett statligt organ. De politiska partierna bör enligt utredningen inskjutas som ett mellanled mellan staten och de stödbehövande tidningarna. Härigenom kan de känsliga avgörandena beträffande bidragsmedlens placering i enskilda tidningsföretag överflyttas från staten till partierna.

I ett särskilt yttrande har en av utredningens ledamöter¹ — samtidigt som han understrukt att han delar majoritetens uppfattning om behovet av ett samhälligt stöd till tidningar med partierna som förmedlingsorgan — uttalat, att det vid den fortsatta behandlingen av pressutredningens förslag bör allvarligt övervägas att utvidga stödet till att avse även annan opinionsbildande verksamhet än tidningsverksamhet.

Två ledamöter² har i en gemensam reservation avstyrkt majoritetsförslaget. De anser bidragssystemet både principiellt förkastligt och praktiskt otjänligt eller rentav skadligt.

Remissinstanserna har vid sin granskning av pressutredningens betänkande tagit upp en rad frågor av stor räckvidd till behandling. Det är en så gott som enhällig uppfattning bland dem som yttrat sig att ett samhälligt stöd till dagspressen är behövt och önskvärt. Beträffande principerna för ett presstöd och stödets tekniska utformning går emellertid meningarna isär. Många anser att det behövs ytterligare utredning.

Ett par av remissinstanserna har gått in på frågan om lämpligheten av att införa ett allmänt partistöd i stället för ett presstöd. Bl. a. LO och TCO förordar ett allmänt partistöd. I yttrandet från LO motiveras denna ståndpunkt på följande sätt.

Då olika politiska partier har skilda behov av stöd för sin upplysningsverksamhet, skulle ett anslag direkt till partierna uppfattas såsom mera

¹ Hr Hansson.

² Hrr Ander och Lundström.

»rättvist» och mera rationellt ur de synpunkter dessa har att företräda. Därtill kommer att den allmänna opinionen på senare år stadgats i den uppfattningen, att stöd till politiska partier och politisk upplysningsverksamhet i allmänhet inte bara är väl förenligt med ett demokratiskt samhällssystem utan rentav är förutsättningen för att den politiska demokratin skall få ett reellt innehåll.

TCO:s förord för partistödstanken är inte lika förbehållslöst. Organisationen anser att frågan är av »den arten och storleksordningen att den bör bli föremål för en särskild statlig utredning, innan man fattar beslut».

Departementschefen

Efter ett här uteslutet avsnitt rörande motioner om partistöd anför departementschefen i propositionen följande.

»Den svenska demokratin är en folkstyrelse genom partier. Genom partierna påverkar väljarna politikens utformning. I riksdagen och i de kommunala församlingarna träffas avgörandena av valda representanter för folket vilka nominerats inom partierna.

För att väljarna skall kunna utöva ett verkligt inflytande på politiken fordras inte endast en i princip oinskränkt yttrande- och tryckfrihet samt rätt att bilda politiska partier och andra organisationer av ideell och intressebetonad karaktär. Det krävs också att dessa fri- och rättigheter kan utnyttjas på ett sådant sätt att väljarna får tillfälle att värdera politiska handlingar och beslut och kan väga olika åsikter och politiska program mot varandra. En så rikt differentierad opinionsbildning, som är nödvändig för att demokratin skall fungera tillfredsställande, kan inte åstadkommas utan politiska partier som har god kontakt med sina medlemmar och allmänheten.

Nyhetsförmedling och åsiktsbildning sker i den moderna demokratin på många sätt: genom radio och television, genom tidningspressen samt genom de politiska partierna och andra organisationer. De politiska radio- och televisionsprogrammen utformas ofta, särskilt i valrörelserna, av partierna själva eller i nära samarbete med partierna. Större delen av tidningspressen är nära anknuten till partiväsendet.

Det är naturligt att medlemmarna i ett politiskt parti genom avgifter och på annat sätt stöder det egna partiets verksamhet. Samtidigt är det uppenbart att det är ett samhällsintresse, ett intresse för alla och inte bara för de politiskt organiserade, att det finns partier som har tillräckliga resurser för en omfattande opinionsbildande verksamhet. Opinionsbildningen blir alltmer kostnadskrävande för partierna i en tid då samhällsfrågorna blir fler, mer komplicerade och får allt större betydelse för de enskilda människorna.

De betänkligheter, som tidigare funnits mot tanken på statligt stöd till politiska partier, har under senare år i stor utsträckning vikit och efter-

trätts av en positiv inställning. Vid de båda folkomröstningarna åren 1955 och 1957 anslog riksdagen, såsom jag redan inledningsvis nämnt, medel till propagandakommittéers upplysningsverksamhet. Sedan år 1964 får de politiska ungdomsorganisationerna statsbidrag som de kan använda även för politiskt arbete. Staten bidrar numera till vissa valkostnader för de politiska partierna.

I år har frågan om statsbidrag till politiska partier fått aktualitet i flera sammanhang. Motioner har väckts om en utredning för att undersöka förutsättningarna och formerna för statligt stöd till politiska partiers allmänna verksamhet. I andra motioner har tagits upp spørsmålet om bidrag till riksdagspartiernas kostnader för kanslier.

Enligt vad jag inhämtat övervägs inom bankoutsittet att under innevarande höstsession föreslå att statsbidrag skall utgå till riksdagspartiernas kanslier med 3 000 kr. per mandat och år för parti, som är representerat i regeringen. För övriga partier skall bidrag utgå med 4 500 kr. per mandat och år. De sammanlagda kostnaderna för förslaget uppskattas till ca 1,5 milj. kr.

Även i anslutning till pressutredningen har frågan om ett direkt parti-stöd kommit upp till diskussion. En ledamot av utredningen har förordat att bindningen till pressändamål i utredningsförslaget slopas och att statsstödet utvidgas till att avse all verksamhet som de bidragsberättigade partierna bedriver i opinionsbildande syfte. Denna rekommendation har biträtts bl. a. av LO i dess remissyttrande.

Övervägande skäl talar för att man nu bör införa ett system för fortlöpande statligt stöd till politiska partiers reguljära verksamhet. En i den offentliga debatten ofta återopad synpunkt till förmån för statsbidrag till de politiska partierna är att man genom ett sådant system kan förebygga att partierna, för att få en ekonomisk grund för sin informations- och åsiktsbildande verksamhet, ställer sig i beroende av enskilda bidragsgivare. Det brukar också framhållas, att statliga bidrag kan motverka ojämnheten och otillräckligheten i partiernas inkomster och förbättra partiernas möjligheter att kontinuerligt hålla kontakt med väljarna.

Ett statligt stöd som täcker en väsentlig del av de politiska partiernas utgifter måste alltid bli en fråga av största betydelse för det politiska livet och för demokratins arbetsvillkor. Beslutet om ett sådant stöd är av den karaktär att det bör ha förankring i en bred opinion. Under senare år har i den politiska diskussionen allt oftare och från allt fler håll rests krav på ett permanent statligt partistöd. Dessutom är att märka att vi redan har praktisk erfarenhet av statliga bidrag till politisk opinionsbildande verksamhet, främst från 1955 och 1957 års folkomröstningar.

Ett allmänt partistöd erbjuder de bästa möjligheterna att tillgodose beaktansvärda synpunkter och önskemål, som framkommit i den offentliga debatten och i motioner i riksdagen. Det har framför allt den fördelen att par-

tierna, som bär ett väsentligt ansvar för att väljarkåren blir ordentligt insatt i samhällliga frågor och olika sätt att bedöma dem, får frihet att välja de former och vägar för sin informativa och opinionsbildande verksamhet, som de anser för ändamålet tjänligast. En annan fördel är att det inte kräver någon offentlig insyn i partiernas verksamhet eller någon statlig kontroll av hur bidragsmedlen används.

Förutsättningar bör finnas att samla en bred opinion kring ett förslag som bygger på följande principer: 1) bidrag utgår endast till partier som har ett inte obetydligt stöd i väljaropinionen, manifesterat i allmänna val, 2) bidragen beräknas schematiskt och fördelas enligt fasta regler som inte tillåter någon skönsmässig prövning, 3) bidragens storlek sätts i relation till partiernas styrka och 4) någon statlig kontroll av hur medlen används skall inte förekomma.

Med hänsyn till syftet med ett allmänt partistöd bör bidrag utgå endast till parti som fortlöpande bedriver opinionsbildande verksamhet bland sina medlemmar och allmänheten. Synpunkten att bidragsberättigat parti bör ha ett inte obetydligt stöd i väljaropinionen tillgodoses bäst genom ett krav på att partiet skall vara representerat i riksdagen och ha erhållit mandat i det senaste valet till andra kammaren. Då emellertid ett parti med gällande valmetod och valkretsindelning någon gång kan tänkas få ett enstaka mandat i andra kammaren på grund av ett jämförelsevis lågt röstetal, synes det befogat att komplettera regeln om mandatmässig representation med en föreskrift att partiet i det senaste andrakammarvalet även skall ha fått en viss, inte alltför liten andel av de i hela riket avgivna giltiga rösterna. Denna andel torde inte behöva sättas högre än till 2 % för att den berörda slumpmässiga effekten av valsystemet skall elimineras.

Beträffande grunderna för beräkning av bidragens storlek är att märka att andra synpunkter gör sig gällande vid ett allmänt partistöd till partiernas reguljära verksamhet än vid ett partistöd för ett speciellt ändamål, t. ex. sekreterarhjälp till riksdagsgrupperna. Det förslag som övervägs inom bankoutskottet beträffande sekreterarhjälp m. m. bygger, som jag tidigare berört, på tanken att bidragen visserligen skall vara proportionella i förhållande till partiernas mandatsiffror men att de skall utgå med 50 % högre belopp för ett oppositionsparti än för ett parti som är företrätt i regeringen. Med hänsyn till de betingelser under vilka oppositionen har att bedriva sitt riksdagsarbete är det rimligt att partier som inte har del i regeringsansvaret gynnas vid bidragsgivningen i detta speciella sammanhang.

Då det däremot, såsom här, är fråga om att införa ett allmänt partistöd ställer sig saken annorlunda. Om man vill undvika att bidragssystemet inbjuder till en uppsplittring på småpartier eller får andra, inte avsedda återverkningar på partiförhållandena kan något annat än en proportionell beräkning efter enhetliga grunder inte komma i fråga. Konstruktioner, som t. ex. kombinerar ett för alla bidragsberättigade partier lika stort grundbe-

lopp med ett proportionellt beräknat tilläggsbelopp, torde av denna anledning sakna aktualitet.

Den proportionella beräkningen av bidragen bör bygga på partiernas mandatmässiga representation i riksdagens båda kamrar. Bestämmelserna i ämnet kan lämpligen formuleras så att bidraget för varje parti skall motsvara ett fixerat belopp per mandat. Till frågan om storleken av detta belopp skall jag strax återkomma.

Bidragen bör omprövas årligen och utbetalas för ett kalenderår i sänder. Därigenom får man en anknytning till riksdagsåret. Det lämpliga synes vara att bidragsberäkningen varje år sker med utgångspunkt i mandatförhållandena den 1 februari under bidragsåret. Bidragsbesluten bör avspegla de då aktuella partiförhållandena. Även sådana mandat, som den angivna beräkningsdagen är obesatta, bör därför beaktas.

Kvalifikations- och beräkningsreglerna skall givetvis inte medföra att en sammanslagning av två i riksdagen representerade partier leder till förlust eller reduktion av bidragsrätt. Det bör i sådana fall räcka med att minst ett av de sammanslagna partierna i valet fått föreskriven representation och röstandel. Partibegreppet får inte heller ges en alltför snäv innebörd. Sålunda bör, för att ta ett exempel, ett parti, som under den aktuella valperioden ombildas och får nytt namn, i bidragshänseende anses vara identiskt med det äldre partiet och alltså uppfylla kvalifikationsvillkoren, om det nya och det gamla partiet har samma eller så gott som samma riksdagsrepresentation.

Det administrativa handhavandet av partistödet torde bli en jämförelsevis enkel uppgift. I allmänhet blir det endast fråga om att räkna ut bidragsbeloppen till partier, som ansöker om bidrag, efter automatiskt verkande regler. I undantagsfall kan emellertid tänkas uppkomma tolkningstvister som eventuellt kan bli både komplicerade och praktiskt betydelsefulla. Bl. a. av detta skäl torde det inte vara lämpligt att Kungl. Maj:t eller någon Kungl. Maj:t underställd myndighet sköter fördelningen av bidragen. I stället bör för ändamålet inrättas en opartisk nämnd, som utses av ett till riksdagen knutet organ. Uppgiften att utse ledamöter i nämnden kan lämpligen anförtros åt riksgäldsfullmäktige. Man torde få tillräckliga garantier för en opartisk och kvalificerad handläggning, om nämnden, som bör utses för sex år i sänder, sammansätts av tre ledamöter, som är eller varit innehavare av högre domartjänst. Såsom ledamot bör ej komma i fråga någon, som har politiskt förtroendeuppdrag.

I händelse av skilda meningar inom nämnden bör den mening gälla, som biträds av flertalet ledamöter eller, vid lika röstetal, av ordföranden. Beslut av nämnden bör inte kunna överklagas.

Kostnaderna för nämndens verksamhet bör bestridas ur det anslag som anvisas till partistödet. Sekreterargöromålen bör kunna utföras av riksgäldskontoret. Arvode till ledamöterna i nämnden bör bestämmas av riksgäldsfullmäktige.

Vid fastställandet av den anslagssumma som kan ställas till förfogande för ett allmänt partistöd måste hänsyn tas till bankoutslottets aviserade förslag om stöd till riksdagspartiernas kanslier, vilket beräknas medföra en årlig kostnad av ca 1,5 milj. kr. Inom en totalram av ca 25 milj. kr. — vilket är den vidaste ram jag kan tillstyrka — finns det då utrymme för ett bidrag av 60 000 kr. per mandat och kalenderår. Den totala kostnaden för det allmänna partistödet blir då ungefär 23 milj. kr. för nästa kalenderår.

Det nya bidragssystemet bör tillämpas fr. o. m. kalenderåret 1966. Med tillämpning av de principer för vilka jag redogjort i det föregående blir ut-fallet följande för de i riksdagen representerade partierna:

Parti	Antal mandat 1/2 1966	Röstandel (%) i 1964 års AK-val	Bidrag
H	59	13,7	3 540 000
C	53	13,4	3 180 000
Fp	69	17,1	4 140 000
S	192	47,3	11 520 000
K	10	5,2	600 000
Mbs	1	1,5	0
Övriga	0	1,8	0
Summa	384	100,0	22 980 000

Frågan om statsbidrag till riksdagspartiernas gruppkanslier

I motioner vid årets riksdag hemställdes, att riksdagen måtte besluta om statsbidrag till de i riksdagens utskott representerade partiernas kostnader för gruppkanslier. Sedan motionerna hänvisats till bankoutslottet, har detta vid innevarande höstsession avgett utlåtande, nr 54, i ämnet.

Bankoutslottet fann det motiverat, att statsbidrag ges till ifrågakommande kostnader. Sådana bidrag betraktades som ett av de medel, vilka bör tillgripas för att förbättra riksdagsmännens arbetsvillkor.

Bland de huvudfrågor, som bort beaktas vid övervägandena om utformningen av regler rörande statsbidrag till ifrågakommande ändamål, har utskottet särskilt angett: 1) huruvida regerings- och oppositionspartier skall erhålla bidrag enligt samma grunder eller regeringsparti(er) få lägre (eller inget) bidrag; 2) huruvida bidrag skall utgå till alla partier eller blott till partier av viss minimistorlek; och 3) huruvida alla ifrågakommande partier skall få lika stort bidrag eller bidragets storlek skall variera med partiets storlek.

Utskottet har på anförda skäl föreslagit, att statsbidrag skall utgå till varje partigrupp i riksdagen med 3 000 kronor per medlem och år, därest gruppen är företrädd i regeringen, och eljest med 4 500 kronor per medlem och år.

Utskottet har vidare i huvudsak föreslagit, att ansökan om statsbidrag skall i början av varje riksdag inges till talmanskonferensen, som skall pröva förutsättningarna för bidrag och fatta beslut i ärendena, att utbetalning skall verkställas av riksgäldskontoret månadsvis samtidigt med utbetalningen av riksdagsmännens arvoden, och att någon kontroll från bidragsgivarens sida över hur medlen begagnas inte skall förekomma.

Kamrarna har den 1 december godkänt bankoutskottets ifrågavarande utlåtande.

Motionerna

I de under den allmänna motionstiden väckta motionerna I: 218 av herrar *Källqvist* och *Thorsten Larsson* samt II: 273 av herr *Ullsten m. fl.* föreslås, att en utredning skall tillsättas med uppgift att redovisa skälen för och emot statsbidrag till politiska partiers allmänna verksamhet och att utarbeta alternativa system för sådana bidrag. — Motionärerna erinrar om att de politiska partierna för sin verksamhet är helt beroende av bidrag från enskilda medlemmar, från fackföreningar och ideella organisationer samt från näringslivet. De inkomster, som partierna sålunda bygger sin ekonomi på, är ojämna och oftast otillräckliga. Ett statligt ekonomiskt stöd skulle kunna förbättra villkoren för en effektiv politik. De invändningar, som brukar göras mot tanken på partistöd, är enligt motionärernas åsikt inte bärande. Därmed vill motionärerna dock inte ha sagt, att alla betänkligheter utan vidare kan avvisas. Åtskilliga frågor behöver utredas, innan statsmakterna fattar ett positivt beslut om partistöd. Med utgångspunkt från att eventuella statsbidrag bör vara villkorlösa, vilket enligt motionärerna är ett oeftergivligt krav, bör prövas vad som bör fordras för att ett parti skall få bidrag, hur bidragen lämpligen bör vara konstruerade, hur man skall kunna undvika att bidragssystemet missbrukas för partitaktiska syften etc.

I de likalydande motionerna I: 815 av herrar *Adolfsson* och *Werner* samt II: 971 av herr *Hermansson* hemställs, att riksdagen med bifall i övrigt till proposition nr 174 måtte besluta att bidragsberäkningen skall bygga på partiernas röstetal vid valen till andra kammaren i stället för på deras mandatmässiga representation i riksdagens bägge kamrar. — Motionärerna uttalar, att de skäl, som i propositionen anförts för statsbidrag till politiska partier, förefaller bärkraftiga, och ansluter sig också till förslagets principer. Den förordade fördelningsgrunden är emellertid enligt motionärernas mening inte rättvisande, då partierna med gällande valmetoder får betala mandaten med mycket olika röstsiffror. Den i propositionen föreslagna principen om proportionell fördelning bör i stället leda till att partiernas andel i valmanskåren blir avgörande.

I de likalydande motionerna I: 816 av herr *Torsten Andersson m. fl.* och

II: 970 av herr *Hedlund m. fl.* hemställs, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 174 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om särskilt övervägande av det allmänna partistödets utformning för tiden fr. o. m. kalenderåret 1967 med beaktande av de synpunkter, som anförts i motionerna. — Motionärerna uttalar på anförda skäl, att ett allmänt partistöd bör införas snarast möjligt. De understryker, att ett sådant stöd givetvis inte får medföra någon statskontroll över partierna. Dessas oberoende har också garanterats genom utformningen av det framlagda förslaget. Med avseende på fördelningsgrunderna är emellertid propositionen enligt motionärernas mening inte helt tillfredsställande. En utgångspunkt i propositionen är, att bidragets storlek skall sättas i relation till partiernas styrka. Om man som fördelningsgrund vill använda denna faktor, finner man enligt motionärerna ett riktigare mått i partiernas förankring hos väljarna sådan denna framträtt i de direkta andrakammarvalen. Det framstår som olämpligt att som fördelningsfaktor använda den indirekt valda första kammaren. En annan utgångspunkt i propositionen är, att bidrag bör utgå endast till partier som har ett inte obetydligt stöd i väljaropinionen, manifesterat i allmänna val. Motionärerna delar uppfattningen, att det allmänna partistödet inte bör få stimulera till uppkomsten av småpartier, som skulle försvåra folkstyrelsens funktion. Från sistnämnda synpunkt möter särskilt den föreslagna tvåprocentspärren invändningar. Motionärerna är beredda att acceptera propositionens fördelningsgrunder för år 1966. För tiden därefter bör emellertid partistödets utformning närmare övervägas.

I de likalydande motionerna I: 817 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 967 av herr *Bohman m. fl.* hemställs om avslag på proposition nr 174. — Motionärerna uttalar, att det för att de politiska organisationerna skall kunna fullgöra sina för demokratien och den fria åsiktsbildningen oundgängligen nödvändiga uppgifter krävs, att partiernas integritet inte kan ifrågasättas. Varje åtgärd från statsmakternas sida, som kan minska eller ens föranleda tvivel på partiernas möjlighet att fritt och obundet fullgöra sina uppgifter för folkstyret, måste därför bestämt avvisas. Om statsmakterna i kraft av sin maktställning genomför regler, som ändrar konkurrensen mellan de existerande partierna eller förhindrar uppkomsten av nya partier, är detta, anför motionärerna, utan gensaga ett grovt avsteg från demokratiens princip om partiernas integritet. Ett finansierande av partierna genom ett allmänt partistöd skulle också innebära en förpliktelse för enskilda människor att skattevägen finansiera även partier och meningsriktningar, med vilka de inte sympatiserar. Ett sådant system måste uppfattas som ett orättmätigt tvång för många människor. Avgörande principiella invändningar kan sålunda anföras mot tanken att övergå från en på frivilliga enskilda bidrag och medlemsavgifter byggd finansiering av de politiska partierna till ett system med bidrag från stat och kommun. Även om man bortser från dessa betänkligheter, måste man enligt motionärernas mening säga sig, att stora

praktiska svårigheter föreligger att konstruera ett statsbidragssystem, som ger ett ekonomiskt ens tillnärmelsevis rättvist utslag partierna emellan. Slutligen riktar motionärerna kritik mot propositionen såsom framlagd utan att vederbörlig utredning skett och utan någon mera ingående redogörelse för remissyttrandena över pressutredningens betänkande.

I de likalydande motionerna I: 818 av herr *Lundström m. fl.* och II: 972 av herr *Ohlin m. fl.* hemställs, att riksdagen måtte med avslag på proposition nr 174 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning till belysning av de frågor rörande utformningen av ett partistöd, som anförts i motionerna. — Motionärerna anför, att det otvivelaktigt har blivit svårare att med traditionella finansieringsmetoder få sådana inkomster, att partierna ges förutsättningar att bedriva sin verksamhet på önskvärt sätt. Därför är steget emellertid långt till att acceptera den form av partistöd, som föreslås i propositionen. Detta skulle tendera att gynna de existerande riksdagspartierna på nya partiers bekostnad. Ingen kan i förväg med säkerhet bedöma ett nytt partis inneboende utvecklingsmöjligheter. En huvudtanke måste vara att staten strävar efter neutralitet i fråga om tävlan mellan olika politiska meningsriktningar. Det är vidare ingalunda självklart, att stödets omfattning bör vara just 23 miljoner kr., att det i sin helhet skall fördelas proportionellt mellan partierna, att bidragsgrundande faktor skall vara sammanlagda mandattalet i första och andra kammaren, att förutsättningarna för stödet skall vara att ett parti blivit representerat i riksdagen och därvid erhållit minst 2 % av det totala röstetalet i riket eller att hela stödet skall utgå som ett obundet penningbelopp. Det är vidare allt annat än klart att stödet skall kunna omprövas årligen. Motionärerna kritiserar, att propositionen framlagts utan att en parlamentarisk utredning av partistödsfrågan genomförts. En sådan bör nu komma till stånd. Några av de viktigaste frågekomplex, som därvid bör belysas, är: 1) möjligheterna att bestämma stödets nivå genom att knyta det till vissa schablonkostnader för parti-verksamhet; 2) hur dessa kostnader variera med partiernas storlek; 3) vilka automatiskt verkande fördelningsprinciper som bäst svarar mot dessa variationer; 4) möjligheterna att undvika att stödet kraftigt diskriminerar ev. nya partibildningar, varvid bl. a. statens övertagande av vissa direkta kostnader för partierna prövas; och 5) vilka lagliga garantier och skydd mot godtyckliga ändringar principerna för stödet kan och bör ges.

I de likalydande motionerna I: 819 av fru *Segerstedt Wiberg* och II: 969 av herr *Hamrin* i Jönköping hemställs om avslag på proposition nr 174. — Motionärerna framhåller, att sambandet mellan propositionens och pressutredningens förslag står mycket klart, och att bifall till propositionen kan få allvarliga följder för det fria ordet. Motionärerna anför vidare, att det framlagda förslaget är ägnat att gagna den bestående ordningen. Den nya partisammanslutning, som endast har en representant i riksdagen, kan inte erhålla bidrag enligt propositionens förslag. I konsekvens härmed hålls även

tidningar, vilka inte är anslutna till de etablerade partierna, utanför möjligheterna att erhålla bidrag. Tydligt är sålunda enligt motionärernas mening, att genom det föreslagna systemet ges hjälp att permanenta befintliga och att försvåra uppkomsten av nya partier. Slutligen anföres, att frågan om partistöd borde ha underkastats en utredning och även underställts folket i val, innan något förslag framlagts.

I motion II: 961 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Persson* i Heden hemställs, att riksdagen måtte med avslag på proposition nr 174 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam parlamentarisk utredning angående de lämpligaste fördelningsgrunderna för ett allmänt partistöd. — Motionärerna uttalar, att det måste ankomma på samhället att garantera partierna tillräckliga resurser för en fri opinionsbildning, och att invändningar därför inte reses mot införande av ett allmänt partistöd. Den i propositionen föreslagna fördelningsmetoden synes emellertid vara godtyckligt gjord. Inga närmare motiv har sålunda anförts, varför partiernas mandat i den indirekt valda första kammaren skall beaktas i sammanhanget, och inte heller för den mot småpartier hårda tvåprocentspärren. En utredning bör ske, innan riksdagen fattar ett definitivt beslut om partistöd.

I motionen II: 962 av herrar *Rubin* och *Sjöholm* hemställs om avslag på proposition nr 174. — Motionärerna anför, att det från demokratisk synpunkt över huvud inte är godtagbart att tvinga medborgare att skattevägen stödja politiska partier och allra minst att utkräva stöd åt meningsriktningar, med vilka den enskilde inte sympatiserar. Vidare innebär ett allmänt partistöd, att staten ingriper i striden mellan de politiska partierna, något som inte bör ifrågakomma. Ett sådant stöd skulle alltså ytterligare förminska det politiska intresset och bedöva intresset att aktivt stödja partierna. Avslutningsvis uttalar motionärerna, att ett beslut om partistöd borde föregås av nyval eller folkomröstning.

I motionen II: 966 av herrar *Antonsson* och *Dahlgren* hemställs, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 174 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av det allmänna partistödets utformning för tiden fr. o. m. kalenderåret 1967 med beaktande av de synpunkter, som anförts i motionen. — Motionärerna uttalar på anförda skäl, att det bör anses självklart att staten skall lämna partierna bidrag till deras opinionsbildnings- och informationsverksamhet. Betydligt svårare är det att fastställa lämpliga och riktiga grunder för fördelningen av ett allmänt partistöd. I den mån fördelningen skall ske proportionellt, bör man enligt motionärernas mening välja en fördelningsfaktor, som ger uttryck åt partiernas styrka i bemärkelsen av deras förankring i folkopinionen. En lämplig måttstock är härvid antingen partiernas andrakammarrepresentation eller deras röstetal vid de allmänna valen. Starka skäl talar emellertid för att man inte går in för en rent proportionell fördelning utan i stället gör en sammanvägning av *dels* principen att varje parti bör ha samma möjlighet att bedriva opinionsbil-

dande verksamhet i hela valmanskåren, varav följer ett lika stort samhälleligt stöd, dels det förhållandet att ett större parti har vissa högre kostnader för att hålla en större intern partiorganisation funktionsduglig och kontinuerligt arbetande. Detta kan uppnås genom en fördelning efter regressiv skala, innebärande t. ex. att ett parti med större antal andrakammandat erhåller mindre belopp per mandat än ett parti med mindre antal mandat. Samma syfte kan nås med ett fast belopp upp till ett visst antal mandat, för att sedan tillämpa en fallande skala för återstående mandat.

I motionen II: 968 av herr *Carlshamre* och fröken *Ljungberg* hemställs, att riksdagen måtte avslå proposition nr 174 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att det i propositionen framlagda förslaget efter utredning görs till föremål för en rådgivande folkomröstning. — Motionärerna uttalar, att förslaget om ett allmänt partistöd innebär ett väsentligt avsteg från hittills allmänt omfattade principer om partiernas integritet som ett viktigt inslag i ett demokratiskt styrelseskick sådant det utbildats i vårt land. Förslaget innebär också en förändring av det politiska arbetets villkor av så genomgripande karaktär, att det kan jämföras med en grundlagsändring. Motionärerna framhåller vidare, att partiernas finansiering hittills helt varit en angelägenhet för partierna själva och deras sympatisörer. Enligt det framlagda förslaget skulle skattebetalarna åläggas att övertaga en väsentlig del av finansieringsbördan, innefattande även att ekonomiskt stödja partier och meningsriktningar med vilka de icke sympatiserar. Så vittsyftande beslut bör enligt motionärernas mening inte fattas utan hörande av folkets mening.

I motionen II: 973 av herrarna *Wedén* och *Ståhl* hemställs, att riksdagen måtte avslå proposition nr 174 och i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning angående ett eventuellt partistöd med beaktande av de synpunkter, som anförts i motionen. — Motionärerna sammanfattar sina synpunkter sålunda. Ett statligt partistöd bör inte verka nedslående på medborgarnas villighet till eget engagemang och inte verka institutionaliserande på de nu existerande partiformationerna. Mot bakgrunden av den nästan enhälliga och nedgörande kritiken, som riktats mot pressutredningens majoritetsförslag, bör det inte heller få i stor utsträckning samma innebörd som detta förslag. Däremot bör inga hinder resas mot att vid sidan av ett lämpligt utformat partistöd åtgärder genomförs, som leder till en allmän förbättring av det ekonomiska klimatet för pressen utan diskriminatoriska effekter. Dessa synpunkter talar för att partistödet ges en utformning som medför möjligheter för alla vid ett val uppträdande grupperingar, vilka uppfyller vissa minimikvalifikationer, att i samma utsträckning tillgodogöra sig det statliga stödet, och för att de verksamheter, till vilka stödet kan utgå, närmare preciseras.

Utskottet

Enligt utskottets mening talar starka skäl för att statsbidrag ges till de politiska partierna. Om dessas grundläggande betydelse för den svenska demokratin råder, som bl. a. framgår av samtliga nu behandlade motioner, inga delade meningar och inte heller om att det blivit allt svårare att med endast enskilda bidrag finansiera partiernas opinionsbildande verksamhet.

Utskottet delar departementschefens mening, att ett beslut om statsbidrag till de politiska partierna är en fråga av största betydelse för det politiska livet och för demokratiens arbetsvillkor, och att ett beslut om ett sådant stöd därför bör ha förankring i en bred opinion. Såvitt framgår av de väckta motionerna kan sistnämnda förutsättning anses uppfylld. En avvisande hållning har endast kommit till uttryck i motionerna I: 817 och II: 967, I: 819 och II: 969 samt II: 962 och II: 968. Bifall till propositionen har yrkats i motionerna I: 815 och II: 971, I: 816 och II: 970 samt II: 966. I motionerna I: 818 och II: 972 samt II: 961 förordas införande av partistöd men hemställs om viss ytterligare utredning före riksdagens beslut.

I propositionen har angetts fyra principer, som böra ligga till grund vid utformningen av ett system för statsstöd åt politiska partier, nämligen *att* bidrag utgår endast till partier som har ett inte obetydligt stöd i väljaropinionen, manifesterat i allmänna val, *att* bidragen beräknas schematiskt och fördelas enligt fasta regler som inte tillåter någon skönsmässig prövning, *att* bidragens storlek sätts i relation till partiernas styrka, och *att* någon statlig kontroll av hur medlen används inte skall förekomma. Utskottet ansluter sig till vad sålunda anförts i propositionen. Om de angivna principerna följs, kommer enligt utskottets mening sådana farhågor att sakna grund, som framförts i vissa av de föreliggande motionerna.

Utskottet har vid övervägande av propositionen och av de i motionerna anförda synpunkterna funnit, att tillräckligt underlag föreligger för ett ställningstagande från riksdagens sida, och att statsbidrag till partierna därför bör införas med tillämpning redan under kalenderåret 1966. Utskottet har också funnit, att de i propositionen angivna grunderna bör tillämpas vid bidragens fördelning, och avstyrker sålunda det ändringsförslag, som framförts i motionerna I: 815 och II: 971.

Det anförda innebär inte, att det i propositionen framlagda förslaget enligt utskottets mening skulle kunna nu fastställas som en i alla delar för framtiden orubblig ordning. Väl kan de förut angivna fyra grundprinciperna inte överges, men systemets närmare detaljutformning torde böra bli föremål för översyn, sedan erfarenhet vunnits av dess praktiska tillämpning. Med anknytning till propositionens förslag om årlig omprövning av bidragens storlek och till motionerna I: 816 och II: 970 vill utskottet därför

förorda, att fördelningsreglerna underkastas en förutsättningslös översyn, sedan nödvändig erfarenhet erhållits av deras tillämpning.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen måtte, med avslag på följande motioner
i vad de hänvisats till konstitutionsutskottet, nämligen

1) I: 218 och II: 273;

2) I: 817 och II: 967;

3) I: 818 och II: 972;

4) I: 819 och II: 969;

5) II: 961;

6) II: 962;

7) II: 968;

8) II: 973; samt

9) I: 815 och II: 971 i vad de avser ändring i proposition
nr 174,

bifalla proposition nr 174 i vad den hänvisats till konstitu-
tionsutskottet;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge
till känna vad utskottet ovan anført om översyn av fördel-
ningsreglerna; samt

C. att följande motioner, nämligen

1) I: 815 och II: 971 i vad de hänvisats till konstitu-
tionsutskottet;

2) I: 816 och II: 970; samt

3) II: 966,

i den mån de inte besvarats genom hemställan under A och
B, inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 december 1965

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson,
Damström, fru Segerstedt Wiberg, herrar Sveningsson, Carl Albert Ander-
son, Dahl, Hernelius, Dahlberg och Sörenson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, von
Friesen, Henningson, Wahlund, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall, her-
rar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping och Boo.

Reservationer

I. Av fru *Segerstedt Wiberg* samt herrar *Sveningsson*, *Hernelius*, *von Friesen*, *Magnusson* i Tumhult och *Hamrin* i Jönköping, vilka anfört:

»Införande av statsstöd åt de politiska partierna är, som departementschefen uttalat i förevarande proposition, en fråga av största betydelse för det politiska livet och för demokratiens arbetsvillkor. Med hänsyn härtill är det uppseendeväckande, att ett förslag därom framlagts för riksdagen utan att frågan blivit föremål för någon som helst utredning. Anmärkningsvärt är också att propositionen saknar såväl erforderlig redovisning av frågans olika aspekter som närmare överväganden av de konsekvenser, som kan förväntas av förslagens genomförande. Det förfarande, som här tillämpats, står i klar strid med hävdvunnen praxis. Exempel på både allmänna frågeställningar och detaljspörsmål, som bort belysas genom en utredning, har lämnats i de väckta motionerna. För att bereda riksdagen ett bättre underlag för dess ställningstagande än propositionen tillhandahåller och bättre tid för överväganden än som står till buds vid innevarande session, i vars slutskede propositionen kommit under behandling, har vi inom utskottet yrkat uppskov med ärendet till 1966 års riksdag i förening med remissförfarande. Sedan vårt yrkande avslagits av utskottet, får vi i sakfrågan anföra följande.

Statsbidrag till politiska partier möter enligt vår uppfattning så allvarliga betänkligheter, att ett sådant stöd inte bör införas. Först och främst måste det beaktas att det är ett livsvillkor för en demokratisk ordning, att partierna är garanterade full integritet i förhållande till staten. Denna integritet kan enligt vår mening inte förenas med ett allmänt stöd till partierna, då en konsekvens därav måste bli, att partierna kommer i ett visst beroendeförhållande till staten.

Vidare framstår det som klart otillfredsställande, att staten genom ekonomiskt stöd ingriper i konkurrensen mellan partierna. Som otvetydigt framgår av både propositionen och de väckta motionerna är det praktiskt omöjligt att konstruera fördelningsregler för ett allmänt partistöd, som är helt oangripliga. Ett visst drag av godtycke torde aldrig kunna utslutas och präglar också propositionens förslag.

En invändning, som möter varje system med statligt partistöd, är vidare, att det måste innebära att de enskilda medborgarna åläggs att skattevägen stödja även sådana meningsriktningar som de inte sympatiserar med. Särskilda betänkligheter uppkommer i fråga om partier som inte omfattar de demokratiska principer, på vilka vår folkstyrelse bygger.

Det måste också vara utomordentligt svårt att undvika, att ett statligt partistöd kommer att verka befästande på den för tillfället rådande partistrukturen. Det förslag, som framlagts i förevarande proposition, möter

allvarliga betänkligheter från denna synpunkt. Det är ägnat att gynna de nuvarande partierna och motverka förändringar i partibilden.

Ytterligare är det uppenbart, att ett nära samband föreligger mellan propositionen och det tidigare av pressutredningen framlagda förslaget om statsbidrag till pressen, vilket till följd av den hårda remisskritiken inte kunnat läggas till grund för något statsmakternas beslut. Redan att propositionen sålunda framstår som en godtycklig omarbetning av presstödsförslaget synes oss vara en tillräcklig grund för avslag på densamma.

Avslutningsvis vill vi framhålla, att frågan om allmänt partistöd enligt vår mening är av sådan vikt för vårt lands folkstyrelse att den inte bort avgöras av statsmakterna utan att först ha underställts folket i allmänna val.

Av de huvudskäl, som här anförts, har vi ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till följande motioner i vad de hänvisats till konstitutionsutskottet, nämligen

1) I: 817 och II: 967;

2) I: 819 och II: 969; samt

3) II: 962,

avslå proposition nr 174 i vad den hänvisats till konstitutionsutskottet.»

II. Av herr *Sörenson*, som anförde:

»Flera skäl kan i och för sig anföras till förmån för statsbidrag till politiska partier. Otivelaktigt har det blivit allt svårare för dessa att med traditionella finansieringsmetoder erhålla sådana inkomster, som ger dem förutsättningar att bedriva sin verksamhet på önskvärt sätt. Med hänsyn till partiernas uppenbara betydelse som grundval för vårt demokratiska system är det i detta läge naturligt att överväga någon form av statligt stöd.

Frågan om införande av statsbidrag till politiska partier är, som departementschefen uttalat i förevarande proposition, av största betydelse för det politiska livet och för demokratiens arbetsvillkor. Att utforma en ordning för sådana statsbidrag, som går fri från principiella invändningar och som inte behöver befaras få negativa biverkningar, är också uppenbarligen en vanskelig uppgift, som för sin lösning kräver ingående överväganden. Mot denna bakgrund är det uppseendeväckande, att ett förslag framlagts för riksdagen utan att frågan blivit föremål för någon som helst utredning. Anmärkningsvärt är också att propositionen saknar såväl erforderlig redovisning av frågans olika aspekter som närmare överväganden av de konsekvenser, som kan förväntas av förslagets genomförande. Det förfarande, som här tillämpats, står i klar strid med hävdvunnen praxis.

Ett flertal exempel på både principfrågor och konkreta detaljspörs-

mål, som bort belysas genom en utredning, har lämnats främst i motionerna I: 818 och II: 972, till vilka jag hänvisar. Såväl det ifrågasatta stödets totala omfattning som förutsättningarna för att stöd skall utgå och de närmare fördelningsgrunder, som bör vinna tillämpning, kräver mera ingående prövning än som nu förekommit. Flera tungt vägande invändningar kan resas mot de förslag till lösningar, som framlagts i propositionen. Som en särskild svaghet framstår, att det förordade systemet är ägnat att befästa de nuvarande partierna och motverka förändringar i partistrukturen. Förslaget om en rent proportionell fördelning av bidragen på grundval av partiernas sammanlagda mandattal i riksdagens båda kamrar möter vidare belänkigheter. Att i detta sammanhang beakta den indirekt valda första kammaren synes felaktigt. Ett system, som innebär att statsbidraget ökar och minskar i direkt proportion till partiernas mandatmässiga framgångar eller förluster, framstår också som diskutabelt. Med hänsyn till att partiernas kostnader inte är avhängiga endast av deras väljaranslutning utan i viss utsträckning är konstanta, oberoende av deras storlek, synes ett system med fast grundbelopp och tilläggsbelopp i förhållande till partiernas styrka böra bli föremål för närmare prövning.

Av de huvudskäl, som här anförts, har jag ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 818 och II: 972 i vad de hänvisats till konstitutionsutskottet och med avslag på proposition nr 174 i vad den hänvisats till konstitutionsutskottet, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning rörande de i nämnda motioner anförda frågorna rörande utformningen av ett allmänt partistöd.»